

proceed.

PROSVETA

THE ENLIGHTENMENT

GLASLO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Organ of and published by the Slovene National Benefit Society

Narobina: na Zdravstveno drvarstvo (even Chicago) in Kanada \$6.00 na leto, \$3.00 na pol leta, \$1.50 na četrti leto; na Chicago in Cleveland \$7.50 na leto, \$3.75 na pol leta; na Londonu \$9.00.

Subscription rates for the United States (except Chicago) and Canada \$6.00 per year, Chicago and Cleveland \$7.50 per year, foreign countries \$9.00 per year.

One copy per donor—Receipts are not returned.

Advertising rates on agreement—Manuscripts will not be returned.

Naslov na vas, kar ima stik s 10 letom

PROSVETA

2637-29 South Lawrence Ave., Chicago, Illinois.

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS

133

Datum v objavo, na primer (Sept. 30, 1933), poleg vsakega imena na naslovu pomeni, da vam je s tem datumom poteka naročilo. Posvetilo je prelozljivo, da se vam list ne vrne.

Magnatje so odgovorni

Skupina korporacij je pravkar razpisala za \$350,000,000 dividend. Zelo malo ljudi bo deležnih te ogromne vsote. Pred enim letom je ista skupina razpisala za pol milijarde dolarjev dividend. Letos jih je nekaj manj, ampak to ni nobena posebna kazna za lastnike velikih industrij za njihove napake, niti ni noben vzrok za redukcijo mezd. Toda magnatje pravijo: "Naše dividende (naš zaslužek) so manjše, zato morajo biti mezd delavcev tudi manjše." Pa so znižali mezd.

Deset let pred krizo so dividende stalno narasle. Ali so mezd? Ne. Delavci so morali biti zadovoljni s tem, kar so imeli; nekateri mezd so celo padle. Delničarji velikih industrij so silno obogateni. Ali so delavci?

Lastniki teh industrij so tako bogati, da jim danes ničesar ne manjka. Prav lahko bi prebili brez dividend, veliko lažje kakor delavci, ki morajo biti brez vsake plače. Toda ne, dividende morajo biti, če so mezd ali ne. Dividende so prve, potem šele so mezd. Dividende so par sto ali par tisoč dolarjev. To mora biti. Dividende! Industrije obratujejo le radi dividend, ne radi ljudskih potreb.

To je tista fundamentalna krivica, glavna socialna krivica, ki tepe moderno človeško družbo in povzroča vse materialno gorje: krize, pomanjkanje, bedo, bolezni, zločine itd.

Danes je težko milijonem. Za izvoljeno peščico je pa dobro, ker mora biti. Milijoni nimajo ničesar, ampak peščica bo vlekla svoje. Njeh ne sme ničesar manjkati. Ta peščica hoče imeti — in jih ima — vse privilegije, noče pa nobene odgovornosti.

Danes je kriza. Kdo je odgovoren za krizo? Nič! Legalno — nihče. Vlada? Vlade ne morejo prijeti, ker ona ne vodi industrij niti privatnih financ. Vlada je pravzaprav le politični izvršilni organ omenjene peščice magnatov. Noben posamezni magnat ni odgovoren. Nihče ni odgovoren.

Toda odgovornost mora biti. Vsi magnatje so odgovorni kolektivno. Oni, ki vodijo in žanjejo, so odgovorni. Organizacija je odgovorna. Vsi oni, ki si razpisujejo dividendo in znižavajo mezd delavcem, vsi oni, ki igrajo na borzih in spekulirajo s tujim denarjem, vsi oni, ki odpirajo in zapirajo tovarne in rudnike ter mečejo delavce na cesto, so odgovorni. Kajpada, odgovornost je danes le moralna. Družba je še vedno tako organizirana, da ne vodi računa o tej fundamentalni krivici. To je prepričano posameznikom, delodajalcu in delavcu, da "izravna" med seboj. Stvar je pa vedno tako "izravna", da je delodajalcu prav.

Dokler ni družba organizirana za socialno odgovornost in socialno pravičnost, so in morajo biti odgovorne privatne industrije.

Neproduktivna starost

Moderna medicinska veda je podaljšala človeško življenje, ni pa še storila ničesar za podaljšanje človeške kapacitete. To je velika tragika, piše Bertrand Russell, ki se bavi s tem vprašanjem.

V zadnjih šestdesetih letih se v civiliziranih deželah rodi vedno manj ljudi in vedno manj jih umrje. To znači, da se je povprečna starost precej podaljšala. To je dobro in medicinska veda zasluži kredit — ampak kaj ima človeštvo od starih ljudi?

Vzemimo Edisona. Kaj je ta zaslužni mož storil v zadnjih dvajsetih letih? Pravzaprav nič. Vse njegove velike iznajdbe so prišle pred petdesetimi in štiridesetimi leti — nato pa so bile vedno manjše.

Zelo redki so možje in žene, ki s visoko starostjo ohranijo tudi svežo produktivno silo, da lahko sprejemajo nove ideje in zavračajo stare ter delajo kot so v mladosti.

Človek, ki v starosti živi le zato, da živi, ne ustvarja pa ničesar več, je brez vrednosti za družbo. Največji revši je pa oni starček, ki živi od milosti drugih, v ubožnici ali kakor koli, in čigar življenje je sploh od vsega začetka bilo neproduktivno. Družba ga trpi samo še iz usmiljenja.

Medicinska veda bi morala zdaj poskrbeti za podaljšanje človeške kapacitete, da bo dolgo človeško življenje tudi koristno, da bo človek pri sedemdesetih ali osemdesetih letih še vedno močan in svez ter sposoben za delo in koristno ustvarjanje. Tako bo vredno dolgo živeti. Drugače pa ni.

Glasovi iz nasebin

Zanimive beležke iz raznih krajev

(Dopisovalci in poročevalci domačih vesti, ki jih Prosveta primaša dnevno v koloni "Glasovi iz nasebin," naj vselej podpisajo svoje polno ime in navedejo najmanj eno stvar, kar naj znači, da jamčijo za svoj prispevek. Poročila in dopisi naj bodo jedrasti, kratki in resnični; opisani morajo biti v dostojnem tonu. Na anonimna pisma in dopise se ne bomo ozirali.)

Iz sanatorija

Nopeming, Minn. — Razume se, da so tudi tukaj delavke razmere mizerne, kakor povsod po Združenih državah. Dela se od 2 do 3 dni na teden, potem se lahko ve, da je čez bolj mirav na plačlini dan. Ako ima delavec pet ali šest ljudi v družini in je morda zavarovan pri enem ali dveh družinih, tedaj komaj zasluži za asessment, za gročarijo pa že jako malo ostane. Kdaj pridejo boljše časi, o tem menda sleherni delavec premišljuje.

Društvo je prvo in asessment je treba plačati, kajti še posebej v teh mizernih časih mora delavec poskrbeti, da je zavarovan. Nihče ne ve kje ga čaka bolezen ali nezgoda ali celo smrt. Podpisani sem član društva "Napredek" št. 69 SNPJ v Evelethu, Minn., ravno to jesen je 24 let. In ves ta čas, celih 24 let, nisem bil nič bolan, a sedaj sem si pa nakopal takozvano proletarsko bolezen, kajti vsa ta čas — 24 let in 8 let v starem kraju — sem delal pod zemljo, kot stroj, misleč, da bom na stara leta užival boljše življenje. Pa kot mnogi drugi delavci, sem se jako varal.

Sedaj ležim v tukajšnjem okrajnem sanatoriju, odstranjen od moje žene in družine, med samimi Švedi in Finci, ki imajo, kakor izgleda, prednost, nas Jugoslovane pa pošiljajo iz sobe v sobo. Pa tudi v postrežbi je velik različek. Švedski pacienti imajo sobo, kjer sami hočejo. Strešnice so tudi švedskega pokoljenja in končnica vsakega švedskega primika se glasi — son, — son in spet — son. In če si tako srečen, da se tvoj primik končuje na "son", tedaj boš imel tukaj jako dobre čase. Jugoslovani pa smo na slabem. Kdo je tega kriv? Sami.

Imamo ameriško-jugoslovanski klub, pa se ga slabo držimo. Ako bi se zanj bolj zanimali, bi bilo vse drugače. Imeli bi lahko uspeh pri volitvah in to bi nam tudi dalo potrebnega vpliva v javnosti. Prepričan sem, če bi šli vsi skupaj kar nas je jugoslovanskih naseljenikov, da nas bi javnost morala upoštevati, ker bi jo potem lahko v to prišli. Posebno v St. Louis okraju bi lahko v tem oziru mnogo naredili, ako bi bili skupni. Imam priložnost, da vidim marsikaj, da kakšen kredit imamo mi Jugoslovani tukaj. Prihodnje bom napisal kaj več o pomenu in koristi ameriško-jugoslovanskega kluba.

Mimogrede naj omenim, da je to moj prvi dopis v javnosti.

Anton Rahne,
Nopeming Sanitarium, Minn.

Predavanje in drugo

Oglesby, Ill. — Minili so oni soparni dnevi in prišla je pihala hladnejša sapica. Listje je že tudi začelo spreminjati svojo barvo. Da, zima se bliža in z njo prihajajo še veliko večje skrbi kot smo jih imeli v poletnem času, ko vsaj premoška ni bilo treba. Tudi zelenjava veliko pomaga pri preživljanju, ki so jo delavci prideli na vrtu, kateri ga je imel. Pozimi človek potrebuje tečnejšo hrano in več oblake, a zaslužka bo pa malo ali nič.

Oglesby je malo mesto, ima samo dve tovarni, cementarni. Razmere so tukaj zelo slabe že precej časa. Kajti prosperiteta je odpotovala še pred par leti, nazaj je pa ni več in tudi ni upanja, da bi se vrnila v kratkem, če se sploh bo kdaj. Ena tovarna obratuje redno, a utrgali so delavcem mezd že dvakrat, prvič 10%, drugič pa 5%. Plača je bila pa še prej zelo nizka. Seveda, zraven so pa naložili še več dela. Delavci so redukcijo sprejeli seveda molče, ker vsak ve, če bi žinili besedo, da se takoj značita na cesto. Hočeš, nočeš, moraš.

Druge tovarne je bila zaprta celá zimo lanske leto; spomladi je začela obratovati. Mesec dni so delali vsi po 8 ur, potem so omejili delovni čas na 6 ur dnevno. Ne da bi najeli kakega delavca, več, tovarna je obratovala ravno tako kot prej, ko je bil delovni čas 8 ur. Povsod priga-

njaške razmere. Ravno v tej tovarni bodo dobili sedaj delavci neprostovoljne počitnice za 6 tednov. Potem jih pa še skoro gotovo čaka znižanje mezd. Zaslužili bodo torej toliko, da bo premalo za živeti, preveč pa za umreti.

Seveda smo si delavci sami krivi te mizerije. Mesto, da bi se organizirali strokovno in politično, se pa med seboj prepiramo za oslavo senco.

Mnogim je znano, da bo v kratkem na predavateljski turi a. Ana P. Krasna. Vaak, kdor bere Prosveto, Proletarca in Mladinski list, jo že tudi pozna po njenih člankih, kajti kdor prebere enkrat enega, bo potem vsakega, vsaj jaz sem. Kajti ona naslika delavčev življenje v pravi luči v vsaki najmanjši pesmici v Mladinskem listu kot v vsakem daljšem članku v Prosveti in Proletarcu.

Na 1. novembra ob 7:30 zvečer v Slovenskem domu v La Sallu jo bomo imeli priliko slišati in spoznati jo osebno. Zraven bomo videli pa še komedijo "Damoklejev meč." Po igri bo ples v spodnji dvorani. Za lačne in žejne bo tudi preskrbljeno. Vstopnina bo tudi zelo nizka, samo 25c.

Slovenci v La Sallu, Oglesbyju, Peruju in drugih okoliških naselbinah, udeležite se te prireditve polnočevino. Napolnite dvorano do zadnjega kotička, kar bo gotovo ugodno vplivalo na našo gospodarnost in na igralce. Ne pozabite na datum — 1. novembra zvečer! — Josephine Pohar.

Opazovalec in predavanje

La Salle, Ill. — Zadnje čase se mnogo piše o Ambrožičevi ideji, da bi poslali v sovjetsko Rusijo zastopnika, kateri bi opazoval razmere in petletni načrt v Rusiji. Nekateri se zelo strinjajo, da se zastopnika pošlje, drugi so pa proti, češ, da ima vsak v Ameriki priliko opazovati ruske dogodke.

Po mojem skromnem mnenju je Ambrožičeva ideja na mestu. Koliko ljudi pa je, da se resnično zanimajo za Rusijo. Pretežna večina delavstva je, da ve le toliko o Rusiji, kolikor sliši od ljudí. Zatorej bi bilo dobro, da bi poslali opazovalca tja, kateri bi dobro preštudiral napredek delavske vlade.

Ta opazovalec, ko bo prišel nazaj, bi predaval po naselbinah v Ameriki in bi povedal resnico o dogodkih, katere je videl v Rusiji. Mislim, da bi bila taka predavanja tudi dobra propaganda med delavci za socialistično stranko.

V dobi brezposelnosti smo, ko bi se delavstvo moralo najbolj zanimati za lastne interese. Samo stokanje ne bo prineslo svobode. Sami si jo moramo izvoziti potom socialistične organizacije.

Tukaj imamo socialistični klub, kateri je ustanovljen s namenom, da se bori proti krivici, katere se gode delavcem. Socialistična stranka je edina delavska organizacija, zatorej delavci pristopite vanjo. Kadar bomo zadosti močni, pa si bomo lahko izvojevali svobodo in brezposelnost bo odpadla. Delali bomo le za potrebo, ne pa za profit nekaterih krivosov.

Na 1. novembra bosta kluba št. 3 iz Oglesbyja in št. 4 iz La Salla aranžirala shod v Slovenskem narodnem domu v La Sallu, na katerem bo govorila oziroma predavala sodruginja Anna Krasna pod avspicijo Prosvetne matice. Ona je dobro poznana čitateljica Prosvete, Proletarca in Mladinskega lista, v katerih je večkrat zastopana s kakšno povestjo ali pesmijo.

Po predavanju bo uprizorjena

igra "Damoklejev meč." Igralci bodo večinoma iz Oglesbyja. Po igri bo prosta zabava.

Vse rojake in rojakinje iz La Salla, Oglesbyja in iz spsednjih naselbin se ujudno vabi na predavanje in k igri v nedeljo 1. nov. ob pol 8. uri zvečer. Cena vstopnicam je samo 25c. Dobite jih pri članih kluba v La Sallu ali Oglesbyju. — Fr. Martinjak.

Prozorne laži

Milwaukee, Wis. — Tukajšnji dnevnik "Milwaukee Journal," ki goji poleg drugih čednosti tudi posebno sovražstvo do sovjetske vlade in mu ni nobeno sredstvo preumazano v boju proti vsaki tudi najmilejši napredni ideji, je priobčil dne 8. t. m. članek o razgovoru s nekim Jirikovičem, ki se je povrnil iz sovjetske Rusije. Članek je tako poln strupenega sovražstva in podlih laži, da postane vsakemu mislečemu človeku takoj jasno, da ga je narekovalo le brezmerno sovražstvo do delavske vlade.

Da bodo čitatelji Prosvete in drugi, ki so čitali dotične laži, spoznali vsaj deloma vso podlost tega članka, naj omenim sledeče podrobnosti:

Jirikovič, rodom ruski Poljak, se ni nahajal v Rusiji, kakor trdi, dve leti, temveč samo kakih sedem mesecev, dasi je podpisal pogodbo za tri leta. Poslan je bil v Rusijo opazovati sedmih drugih strojnikov, ki so razumeli selavljavanje traktorjev, po International Harvester Co., kot inštruktor — ne kot agrikulturni inštruktor, kakor trdi "Journal," temveč kot strojnik.

Kaj se je zgodilo, da se je moral vrniti po tako kratkem času, se zaenkrat še ne ve, toda gotovo je, da je moral izvršiti dejanje, zaradi katerega je bil izgnan ali odslavljen.

Noben izmed ostalih sedmih se ni vrnil in tudi ne poroča laži pismeno, kakor jih je Jirikovič. V Rusiji se nahaja sedaj okrog 20,000 ameriških delavcev in inženirjev, kateri bi gotovo do zadnjega pobegnili, ako bi bile razmere samo polovice tako slabe, kakor jih opisuje Jirikovič.

Zadnje mesece je bilo pribečanih v raznih uglednih revijah in časopisih po Ameriki veliko številčevih člankov in razprav glede položaja v Rusiji; mnogo izmed teh je bilo pisanih po osebah, ki so javno priznale svoje sovražstvo do sovjotov, toda v nobenem članku ali opisu se ni trdilo niti približno tega, kar poroča Jirikovič.

Očitno gre tukaj za neko zahrbito delovanje, ki ima svoje cilje in svoje osebno ozadje. Pozabiti ne smemo, da se je prav sedaj pričela širna sveta strupena propaganda proti delavski vladi, kar vzbuja upravičene sumnje, da se bo skušalo Rusijo zapletati v vojno z Japonijo in potem potom imperialističnih armad zasesti južne dele Rusije ter tako paralizirati glavne industrije, posebno premoškovne in oljne. Imperialisti se zavedajo, da je skrajno nevarno pošiljati svoje armade naravnost v vojno, toda armade Jugoslavije, Rumunije, Madžarske in Poljake poleg baltičkih državic bodo zadostovale za okupacijo južnih delov sovjetske Unije.

Pred dobrim letom dni se je vrnil nek ruski žid iz Rusije v Milwaukee in je priobčil silne, skoro še bolj strupene članke o razmerah v Rusiji. Tudi takrat sem poročal o tem in onem, kaj je dotičnega privedlo do teh strupenih izbruhov. Imel je namreč v Milwaukee trgovino z iz Rusije importiranim blagom, povečini umetninami in ročnimi deli. Trgovina je bila last ruske trgovske organizacije v New Yorku, Amtorg Corp. Žid je lansko je sedaj odpotoval v Rusijo pod pretezo trgovskih opravkov, nakupil tam skrivaj od bivših plemičev in tudi židov za okrog 25,000 dol. zlatnine in drugih dragocenosti. Za vse to je plačal, kakor je priznal sam, par sto dolarjev, blago pa je skušal vti-

—Federated Pictures.

Rosa Dew Stansbury, stara 74 let, se tepe na sodišču za dedščino 60 milijonov dolarjev pokojne Elle Wendel, ekscentrične stare device v New Yorku.

hotapiti v Ameriko. Vedel pa ni, da je bil stalno opazovan po slovitih tajni policiji OGPU, katerega je tudi v Odesi aretirala. Ko je šil par dni v "spehkanri," so ga izpustili in pognali nazaj preko oceana. Kasneje je skušal izkoristiti še Amtorg Corp. in je nenadoma zaprl tukajšnjo trgovino na Wisconsin ave.

Toliko v pojasnilo glede tega strupenega članka, da ne bo napadnega razumevanja. Spartak.

Malo odgovora ne bo škodilo

Cleveland, Ohio. — V "Ameriški domovini" z dne 8. oktobra sem čital dopis — dasi nisem naročnik, že isti dan, čeprav pravi dopisnik "kdo ni naročnik izve novice šele jutri. S tem misli agitirati za "A. D.", toda prijatelj se moti, kajti v tonu kakor on piše, listu škoduje, ne pa koristi. In pa da se nič novega ni zgodilo.

Se je, se, ampak prijatelj hoče nekaj prikriti, ali pa mu ni popolnoma znano, kaj se je zgodilo. Jaz zaenkrat ne bom opisoval, kaj se je zgodilo, pač pa prepustim njemu in apeliram na dopisnika "A. D.", da, ako hoče biti odkritosrčen, ni treba da zavija ter se ogiblje in morda pričakuje, da drugi opiše to, česar se on boji.

Da smo si nekaj želeli, namreč enega dobrega zastopnika, ki bi zastopal nas Slovence v mestni zbornici kot demokrat. Da je ta propadel, dopisnik obžaluje. Čemu obžalovati? Saj imamo našega delavskega kandidata, in ta je Joseph Martinek, ki kandidira na socialističnem programu, ki je najboljši za nas, to je za delavski razred. Da je temu tako, upam, da bo priznal tudi F. S. Dalje pravi: "Rad bi vedel, ali ga je krivda." To ni težko izvedeti. Jaz vem, toda zaenkrat mu še ne povem. Sicer dopisnik dolži nas na 93th st., ampak da ne bomo vsi užaljeni, jaz nisem, svetujem dopisniku, naj bo toliko previden, da pojasni, kdo so krivci? Potem bo OK.

Dopisnik pravi dalje, da dva bogovoma se ne more služiti na enkrat. To je resnica. Kdor dela tako, je vreden, da se ga okrtati. Ni pa umestno imenovati k temu cele naselbine v okolici 93. ceste, ker tukaj smo različnega mišljenja in vsak je upravičen do svojega! Dalje pravi, da "se bogovi razljutijo" in potem da prične padati dež in toča. In taka toča da je padala na brezverske bogove dne 23. septembra. Kot razvidno on misli na nekakšno cirkuško sejo, ki se je vršila dne 30., ne pa 23. sept. kakor on trdi. No pa tudi to bi rad videl, da dopisnik pojasni, koga misli za "brezverske bogove." Ako misli pojasniti, naj opiše stvar tako kakor je, da ne bo treba meni tega pisati.

Joseph Lever.

Pristanišni delavci odklonili pogodbo

Boston, Mass. — Tritisec organiziranih pristanišnih delavcev v tem mestu je odklonilo pogodbo, ki je bila sklenjena med unijo in podjetniki za vsa atlantiška pristanišča. Sporna točka je delo ob nedeljah. Stavka je bila odvrnjena na posredovanje župana in guvernerja, ki sta dogledala, da ostane začasno v veljavi stara točka, ki garantira štiri ure plače za nedeljsko delo, nova pa le dve.

Delavska vprašanja

Iz uredniškega predavanja s Canonsburga, Pa.

Tako so kolonizirali Ameriko — in so rekli osebna svoboda, demokracija — in bustni individualizem.

To je ostalo v krvi potomcev nekdanjih lončalcev, dasi je doba svobodnega grabarstva davno minila. Tipični American, pa je gladen in raztrgan, da zadnjo plat kaže, da nes sanja, da bo nekaj našel, nekaj iztakarsibodi in kjesibodi in jutri bo milijon.

Tak je tudi povprečni delavec. Naj kar hoče, njemu je to le sredstvo za doseganja; njemu je delo le business, s katerim ona pomaga, da bo jutri lahko kapitalist. vsaj toliko bogat, da mu ne bo več treba lati. Zato je med delavci toliko pustih in spekulativov, ki sproti vse zanesajo navičev. Zato se ne brigajo za nobeno stvar, najmanj pa za politiko ali svojo nizzacijo. Briga se le zase. Rad bi bil nar. On je naučen od mladega, posebno v ameriški šoli, da je Amerika "dežela na je priložnosti, v kateri je lahko vsakdo dent ali vsaj milijonar." Taka je amer mentaliteta, ki se najbolje izraža v znani nici: "Everybody for himself, and let the take the hindmost."

Majhen del ameriškega delavstva — deset odstotkov — je organiziran v unijah kakih 50 let. Ni pa organiziran iz razvednosti in iskrene solidarnosti, pač pa goli sebičnosti. Unija mu mora dati plačo in manj dela. To je njegov najvišji cilj.

V mnogih slučajih je bila trade unija naperjena proti drugim delavcem kakor delodajalcem. Unije starega kopita še izključujejo zamorice. Druge, posebno v biniki industrij, nalagajo silno visoko prnino in od časa do časa "zaporo knjige", pravi, da ne sprejemajo novih članov. T lajo radi tega, da monopolizirajo svojo lo stroko in obdržijo visoko mezd. Za drugo ni mar. Boj teh unij ni bil vselej pošni koristil delavstvu v splošnem.

To je površina in splošna slika ameri delavca v prošlosti in današnjosti.

Pri tej analizi pa moram pripomniti ne govorim o izjemah niti manjšinah. V časih in krajih so bili in so še danes p in razumni delavci, ki so imeli socialne in so se težko in pošteno borili za o šanje razmer in za uveljavitev dobre orcije, ampak ti delavci so bili in so še v šini in zato so mogli le malo doseči.

Ameriški delavec se torej ni nič novega in koristnega in nič ni pozabil v tekoosti.

Danes se bori s težko ekonomsko Ali mislite, da se potrdi, da bi jo razne prave strani in si skušal pomagati? Niti manj. To vprašanje prepušča Bogu in verju — oba pa ne bosta nič pomagala. vek se mora za glavo prijeti, ko sliši in kako si razlagajo depresijo.

Zakaj je kriza? Zato, ker je nadprcija in vsega preveč. Zakaj je nadprodukcija? Zato, ker je trg propadel. Zakaj je trg padel? Zato, ker ljudje nimajo denarja, kupovali. Zakaj ljudje nimajo denarja? ker nimajo dela. Zakaj ni dela? Zato, ker kriza.

In tako apert od kraja — kakor pes, ki svoj rep in se vrti na enem mestu. Vendar niso vzroki krize nobena z devetimi pečatena sveta skrivnost. To vprašanje ni tukaj na dnevnem redu, toda majhna stracija ne bo škodila.

(Dalje prihodnjič.)

Adamič piše novo knjigo

Mr. Louis Adamič nam sporoča, da je gova nova knjiga "Laughter in the Jut skoro gotova.

Edward J. O'Brien, ki vsako leto izda ko najboljših kratkih povesti, je v svojo njo zbirko z naslovom "The Best Short Story of 1931" vključil tudi Adamičovo povest "Enigma", ki je izšla v "The American cury". Knjiga je pravkar izšla v New Yorku in na Angleskem.

Orjak Gandi

Angleškemu imperializmu se morajo stti hlače in kapa, ko pride v London šest letni vegetarijane, ki pije kozje mleko. malo oblečen le tam, kjer je konec hrbe trebuha, pa pove Johnu Bullu zelo po "Ako ne osvobodiš mojega ljudstva, ne bo nadalje delal, nič, nič, popolnoma nič".

Poroke z godbo

Civilne poroke z glasbeno spremljavo postale na Francoskem po vsej priliki moda. Odlični vzgled za to je dal župan rškega predmestja St. Maurice. Izjavil je, da se mu zdijo običajne ceremonije vse pr neromantične, in je zato odredil, da bo njegovim poročnem uradu obred spremljvala njegova gramofonska zvočnica. Prvo godba zaigrala, ko stopi par v urad, drugo se vpiše v poročni register, tretjo, ko se urad.

Vesti iz Jugoslavije

(Izvirna poročila iz Jugoslavije.)

MARŠKI MORILEC FALEŽ ARETIRAN

Ljubljana, 24. sept. 1931. Poročili smo že o umoru 60-letne samotarke Julijane Herice-Gačniku, ki se je dogodil 1. avgusta t. l. Staro so našli v kosi v njenem sadovnjaku. Koliko je ropar odšel denarja, se ne ve, ker nihče ni vedel koliko denarja starica imela je — po mnenju policije — precej. Policija je spraznila nekoga sosedo, a se prepričala, da se pralni odtisi ne morejo pojaviti na mariborski. Zato ga izpustili. Na mariborski pa so ugotovili, da se je odtis ujema z odtisi pralnice iz Slivnice, ki je bil šele letos izpuščen iz mariborske kazenskega, kjer je sedel sedem let radi umora sestre Herice. Tako je policija uvedla soizsledovanje. Pomagale so avstrijske oblasti, ki so zale Faleža v neki kmečki hiši, kjer se je Falež bil in pobegnul napol obrat, ko je zagledal policijo. Domnevali so, da se je potem spet vrnil čez mejo v Jugoslavijo v mariborsko okoliš. In res so orožniki 22. sept. zale Faleža v Ormožu, kjer je bil pri nekem posestniku za kupa ter izvršil zadnje dni več umorov v okolici. Orožniki so ga zale, čeprav je Falež tajil, da ni bil on umoril starke Herice. Vime je priznal. Odvedli ga v St. Nj in Gačnik, da ga konfrontirajo z različnimi ljudmi, ki so Faleža usodnega večera videli v bližini vasi Gačnik. Podnimi dokazi bo Falež svojo krivdo priznal.

V samomoru iz obupa

Ko so dne 23. sept. zjutraj roki kmetje iz celjske okolice v trgu, da prodajo svoje pridelke, so našli v Polulah blizu kmetjeve krčme moško truplo, ki je viselo na ograji škarp. Tudi so obvestili orožnike, sneli truplo, ki je bilo še toplo, znak, da je bil samomor izvršen nekaj dni prej, predno so truplo našli. V obupa se ne more ubraniti divjih praščev

Kmetje v kočevski okolici silijo namenjati radi pustošenju, ki jim po poljih povzročajo divji prašci. Kmetje so že tako dokaj razni radi slabe letine, kar pa je lesenih poljskih plodov, pa jih uničujejo divji praščci. Če zverin se pripodi na prav v bližini vasi ter pušijo posebno po koruzi in pšenicu. V Trnovcu so praščci posestniku Siegmundu v noči velik del krompirjevega polja v skoraj 1100 koruznih ev. Enaka poročila prihajajo iz drugih vasi. Kmetje pripravljajo organiziran pohod na te zverine, ker se jih ne bodo ubranili.

Strijski pučisti v Mariboru

Neuspešno pučo avstrijskih vojskovalcev, ki je vodja dr. Walther Priemer pobeljal v avto čez mejo v Jugoslavijo, so ustavili v Mariboru. Priemer je nameraval pred begom samomor, ko je videl, da ga prenašajo in da je grdo prosto svojo namero, in da so prijatelji šele pripravili do ga vrgli v avto in prepele čez mejo. Ustavili se je v Mariboru, kamor je dospela tudi nova družina z vlakom. Tu se je prijavil policiji, ki mu je dovolila, da sme ostati v Mariboru. V avtu sta prišla še dva njegova brata iz Judenburga. Zdale je ta emigrantska skupina avstrijskih fantov razbežala v kraje. Nekaj jih je odšlo k svojim idejnim bratjem v Avstrijo, v Mariboru pa je bil le poražen vodja puče Walther Priemer.

Justifikacija večkratnega morila

V dalmatinskem obmorakem letovskem mestu Šibeniku so večeraj zjutraj obesili večkratnega morilca Todorja Medića, ki je več let strahoval kmete po hrvaških obmorakih planinah. Od sodišča je bil obsojen na smrt, višje sodišče je razsodbo potrdilo in krvnik Hart iz Sarajeva je dospel s svojim cilindrom ter Medića obesil v navzočnosti sodnikov in — po želji obsojenca — novinarjev. Do svoje smrti je zadnje noči diktiliral še sodnemu pisarju svoje spomine, kakor pa narekuje svoje spomine vsi ljudje, o katerih se mnogo govori. To so državni morilci.

Eno napako je vendarle priznal

Ko je po ukazu vlade poskočila cena žita in moki, je vlada izdala tudi odredbo, v kateri predpisuje za vsa država enotne cene kruha. Po dražjih cenah peki se smejo prodajati kruha. Vlada je diktirala cene pekarnic ne glede na to, ali se nahajajo peki sredi žitnega teritorija — recimo Banat — ali pa kje v zavrženih oddaljenih krajih. Bila je očitna krivica, da bi kruh moral veljati tam, kjer plačujejo peki dražjo moko radi prevoznih stroškov, prav toliko kot v krajih, kjer je žito doma. Banatski pek dobi moko za mnogo ceneje kakor pa pek v Ljubljani, ki jo mora transportirati iz Banata. To napako je zdaj vlada popravila. Odstopila je banom pravico določiti cene kruha v njihovih banovinah po svojem predurku in glede na krajevne razmere.

Zlomil si je tiliak

Posestnik Lovrač v Kolovratu je otepaval orehe. Po dolgi lestvi se je povzpela visoko v vrh oreha. Otepaj je orehe ter pri tem stopil na trilo vejo, ki se je odlomila in Lovrač je padel na zemljo. Ko so prihiteli domači, so ga našli nečloveško. Skušali so ga dvigniti, a Lovrač je bil mrtev. Pri padcu si je bil zlomil tiliak. Vsaka pomoč je bila zaman. Star je bil Lovrač jedva 50 let.

KRVAVO ŽEGNANJE NA DOLENJSKEM

Ob praznovanju Kozme in Damjana so se v Gradišču spopadli fantje iz različnih vasi. Trije so obležali sredi ceste. V bolnico in v zapor

Novo mesto 29. sept. 1931. V najlepšem kotu Dolenjske, pod vrhovi Gorjancev, je blizu St. Jerneja idilično naselje Gradišče, kjer vsako leto 27. sept. slovesno praznujejo god sv. Kozme in Damjana. V današnjih težkih časih se seveda pri tem žegnanju najbolj vneto udeležujejo mladi. Ker je praznik padel letos ravno na nedeljo, se je zbralo najprej okrog cerkve, potem pa v točilnici "pod vejo" mnogo fantov iz vasi Orehovca, Zapuž in Vrhpolja. Pod vejo se je točilo dobro vino po 3 din liter in tudi primernega prigrizka ni manjkalo. Veselje med zbranimi fanti je bilo kmalu na višku, ko pa je zdrknilo za par točk nizdol, je bil med njimi nenkrat kreg in prepir, bogzna za kar na lepem so se osvežila stara nasprotstva med posameznimi vasi in že so se prvaki vaških mladincev spoprijeli. Bitko so otvorili Vrhpoljčani proti fantom iz Zapuž in stala sta si nasproti bojna tabora, bročja nad 20 glav. Eni so takoj izvlekli nože, drugi pa so lomili plotevine in se tako oborožili. Po prvem spopadu so Vrhpoljčani napravili umik iz vasi proti državni cesti, tam pa so se ustavili in so se spopadu spopadli svoje orožje z vilami, motikami, sekirami, lopatami in krampji. Tako so na skočili nasprotnike, ki so drli za njimi.

Na enkrat je bila državna cesta torišče ljuteja boja in z etapo vred zaprta kakor prava fronta. V etapi tega bojišča so se morali vračati nazaj avtomobili in vsa druga vozila. Končno se je tudi bojišče izpraznilo — trije fantje pa so s krvavečimi ranami obležali sredi ceste. Šele tedaj je nastalo med bojevniki premirje — se pravi: razbegnili so se vsak na svoj kraj. Pozneje kaj.

so mimoidoči dva ranjenca, ki nista bila prehodno zdelana, odpravili domov. tretjega, 23letnega tesarja Franca Božića iz Zapuž, pa so morali odpeljati v bolnišnico v Kandijo. Fant ima z motiko razbito glavo in posebno en nos, ranjeni obe roki, z nožem in vilami pa tudi rane nogah. Po bitki je bila cesta vsa krvava. Ko je bila borba končana, so prišli orožniki, zaslišali nekatere očitvice, sedaj pa spravljajo v zapor udeležence krvavega žegnanja.

DROBNE VESTI

Oče je našel sina ustrelenega

Pretekli petek ponoči je poplaval kočarjevin sin Ivan S. iz Podlog pri Jezerskem v domači vasi v gostilni pri Janezu Presičniku. V isti družbi sta bili tudi dve njegovi sestri, Minka in Ela, ter neki oglaš iz Dul. Pili so približno do 10. ure. Takrat se je Ivan S. od družbe poslovil, češ da mora iti spat, ker pojde drugo jutro na lov. Kmalu potem pa je zaslišala njegova sestra nedaleč počiti strel. Takoj je sumila, da se je najbrže bratu Ivanu pripetilo kaj hudega. Že preje je večkrat govoril, da si bo vzeti življenje. Kljub iskanju ga družba ni mogla nikakor najti. Tudi nekateri drugi vaščani so čuli pok puške.

Šele drugo jutro ga je našel lastni oče ležečega v mlaki krvi v gozdu, komaj 100 m proč od domače hiše. Zraven njega je ležala vojaška puška. Najprej so vsi mislili, da ga je ustrelil kdo drugi, ne pa, da bi si sam vzeti življenje. Komisija pa je ugotovila, da je moral izvršiti samomor. V suknuju so našli en izstreljen naboj, s katerim je najbrže preizkusil puško. Ustrelil se je naravnost v prsa.

Nihče ne ve, kaj ga je gnalo v smrt. V pijanosti je čisto govoril, da se bo ustrelil. Star je bil šele 30 let, rojen je bil na Korškem. Poročen ni bil.

Umrli so:

V Količevem pri Domžalah je umrl bivši delavodja pri tverdi Bonač v Ljubljani; na Savi-Jesencah je umrla uradnica Božena Segova.

V ljubljanski bolnici je umrl železniški uradnik Josip Kavogel; v Spodnji Besnici je umrl posestnik Jakob Udir, star 68 let; v Ljubljani je umrl vozopisec drž. železnice Makso Planko; v Mariboru je umrl 47-letni tvorničar perila Franc Verdnik; v Šoštanju je umrl 82-letni bivši delavec v prebolski predilnici Blaž Vogel.

V celjski bolnici je umrla 38-letna Olga Planko, rudarjeva žena iz Hrastnika; prav tam je umrl 23-letni rudar Fran Perme, rudar v Hudi jami, ki se je pred tednom v rudniku ponesrečil.

V Šmartnem pri Kranju je v družini Rozehnal umrla hčerka Ingica; v Naklem pri Kranju pa je umrla 78-letna Alojzija Tomazina.

V Gradcu umrl slovenski jurist V pondeljek 21. sept. je umrl v deželni bolnici v Gradcu komaj 56 let stari dr. Hans Trtnik, predsednik okrajnega sodišča v Gradcu. Trtnik je rodom iz Kostanjevice na Dolenjskem, služboval je na sodišču v Celju, v Šoštanju, po prevratu pa se je umaknil v Avstrijo v Gradcu, kjer je stopil v službo k sodišču, kjer je dosegel tudi mesto predsednika okrajnega sodišča za kazenske zadeve.

Omejitev izplačevanja hranilnih vlog

Po vsej državi so večeraj, 25. sept., izdali odredbe o omejitvi izplačevanja hranilnih vlog vlagateljem. Ljudje so navadili na denarne zavode dvigati hranilne vloge radi bojazni, da propade deloma ali pa da jih deloma vzame država kot notranje prisilno posojilo. Denarni zavodi pa so že imeli odredbo, da smejo izplačevati le po 2000 Din na 14 dni. Pričakuje se zakon, da ureni te omejitve. Banke uprave sicer sporočajo ljudem z ožicem, da ni nevarnosti za denar in vloge. Baje pride iz Pariza te dni tudi 1 milijarda Din — če ni to samo mamilo in slepilo. Ljudje pa so mnogo navadili večeraj na denarne zavode. Trgovine ne marajo dati ničesar več na kredit. Ljudje so razburjeni. Manjše hranilnice pa so sklenile dati le po 200 Din na teden. Vse je razburjeno. Ni pa vse to nič izrednega ali nepričakovanega. Gremo tudi mi s "duhom časa."

Kulturno delo ruskih konzularnih zadrug

V zadnjih letih je pripadla ruskim zadrugam velika naloga ustanavljanja ljudskih kuhinj in cenenejših preživljanja sploh. Za preureditev dosedanjih podjetij te vrste je bilo izdanih leta 1929—30: 54 milijonov rubljev. V proračunu za leto 1930—31 je pripravljenih za te namene 175 milijonov rubljev. Računajo, da bodo ti izdatki narasli tekom prihodnjih petih let izredno in da bodo dosegli višino 1200 milijonov rubljev. Zato pa bo seveda mogoče povečati število dnevno pripravljenih porcij na 30 milijonov, tako da bi se preživljanje raztezalo v mestih na 75% delavcev in nekako na 60% njih rodbin.

V lanskem letu so ustanovile dalje zadruga 407 šol za odrasle analfabetizma, 115 šol za vzdrževale zadruga skupno z drugimi organizacijami. V vseh teh šolah je bilo preko 70.000 oseb. Sovjetske zadruga so izdale za šole 700.000 rubljev. V tekočem gospodarskem letu (1930—31) bo to delovanje še povečano. V šolah mora dobiti pouk 760.000 oseb, ki ne znajo ne brati ne pisati. Izdatki, ki bodo združeni z vzdrževanjem teh šol, bodo znašali 5 milijonov rubljev. Konzumna društva imajo tudi monopol za upeljavo radijskih postaj. Danes imajo 2375 amplitonov in 400 mikrofonov (oddajnih aparatov) s 40.000 slušatelji. Koncem "pja-tiletke" bodo imela 170.000 amplitonov, 33.000 mikrofonov s 4.000.000 prejemniki. Investicije konzumnih društev v biografska podjetja so znašale to leto 13 milijonov rubljev in od tega je bilo izdanih za napravo lastnih filmov 560.000 rubljev. Petletni načrt predvideva nadaljnji razvoj tudi tu, pri čemer se bodo predvsem osirali na poljedelce. Knjižotrska mreža konzumnih društev je bila v zadnji dobi znatno razširjena in izpopolnjena. Dne 1. januarja 1930 je bilo zadrugnih knjižarn pri konzumnih društvih 19.303. Celotna knjižotrska prodaja je znašala kakih 30 milijonov rubljev. Do konca "pja-tiletke" se mora promet povečati za 60%. Založniško delovanje se razteza na vse panoge znanosti in tehnike, izdajajo različne koledarje, plakate, slike, fotografije in pod. To delovanje vodi geslo, naj knjiga nadomesti alkohol.

Neodvisne oljne družbe zahtevajo restrikcije

Washington. — Zastopniki neodvisnih oljnih producentov so te dni obiskali trgovinskega tajnika Lamonta in ga pozvali, naj posreduje pri velikih oljnih kompanijah, da znižajo uvoz olja iz Venezuele za polovico. Sugestirali so mu, naj skliče skupno konferenco vseh oljnih producentov.

V slučaju, da Standard Oil of New Jersey in Indianter Gulf Oil in Royal Dutch družbe ne pristanejo na skupno konferenco in znižajo uvoz olja na milijon sodov na dan, bodo neodvisni producenti zahtevali uvozno carino na olje.

Spet sto tujerodcev deportiranih iz Chicago

Chicago. — Prošlo soboto je vlak odpeljal sto tujerodcev proti New Yorku, od koder bodo na parnikih deportirani v njihova rojstna dežela. Med deportiranci so bile po večini osebe, ki so se valed krize in pomanjkanja denarnih sredstev prostovoljno prijavile za deportacijo na vladne stroške, kot poroča Shirley Smith, imigracijski direktor člaskškega distrikta. Samo pet deportirancev je imelo za seboj kriminalni rekord.

Prošnja

"Obsojeni ste na dvajset let težke ječe, deset let lahke ječe, dvajset let izgube časti na traji."

jen izgov. Ali imate kako posebno željo, obsojenec?"

"Da, če bi me najprej izgnali."

KUPITE SEDAJ

vašo zalogo
KALIFORNIJSKEGA SOČNEGA GROZDJA

HLADNO vreme je zelo prilagodno kalifornijskemu sočnemu grozdju. Ravno sedaj je pravi čas, da si preskrbite vaše grozdje, da ga zmeljete in se preskrbite za vašo domačo uporabo.

Zapomnite si, da kalifornijsko sočno grozdje vsebuje višek sladkorja letos. Grozdni most je za domačo uporabo postavno dovoljen.

Kalifornijska pošiljatelna sezona je skoro pri kraju in skupna zaloga sočnega grozdja bo le okrog polovice tega kar je bilo prošle leto.

CALIFORNIA GRAPE CONTROL BOARD, Ltd.
SAN FRANCISCO, CALIFORNIA
Representing 85% of the entire California Grape Production

"Daj mi Lucky Strike Vsak Čas"

"Moje grlo je zelo važno zame. Nikakih rezkih dražljajev za vas. Daj mi Lucky Strike Vsak čas. In potrepljaj se pro rami za novi cellophanski ovitek s tabom, ki omogoča zavojček tako lahko odpreti."

Dorothy Mackall.

Dorothy Mackall je istokot očarljiva in živahna osebnost v resničnem življenju, kot v vlogah, ki jih igra. Pošite na Dorothy v njenem prihodnjem First National Picture, "Varna v Peklu." Niti enega dolgočasnega trenutka ni v katerikoli First National's slikah, v katerih nastopa ta Mackall dekle.

Te LUCKY tab! Mokrotno-Varen Cellophano. Močno Zaprto - Vedno Pravilno. Edinstven Humidor Zavojček. Zip - pa je odprto! Ali vidite pritrjen "tab" vrhu zavojčka. Pritisnite polovico s svojim palcem. Obdržite drugo polovico. Prepričano. Hlito. Zip! To je vse. Edinstveno. Zavito v cellophano, ki je varno proti prahu, mokroti in bacilom. Čisto, zaščiten, lapa SVEŽE! Kaj more biti bolj modernejše kot LUCKY'S taboljani Humidor zavojček - tako lahko za odpreti! Dama - LUCKY tab je naš čita za vaše grlo.

"It's toasted"

Zaščiteno Vlogo gisa - proti dražljajem - proti kašlju

In Mokrotno-varen Cellophano Obdržite "Toasted" Okus Vdne Svež

NARAVNAJTE - The Lucky Strike First Orchster snak tov. Iztržek iz zabojnice vsebuje po N. B. C. merila.

Napravljeno iz najfinjšega tobaka - smetane mnogih letinj - samo LUCKY STRIKE nudi zaščito grla potom posebnega "TOASTING" procesa, ki vsebuje uporabo Ultra Violetnih Žarkov - proces, ki odpravlja gotovo počenje, hudo zdravljivost, ki je naravno navzoča v vsakem tobaknem listu. Ti lignani dražljivi niso navzoči v vali LUCKY STRIKE! "Zunaj so, zato ne morejo biti notri!" Ni čuda, če so LUCKIES vedno mile za vaše grlo.

Ivan Jontez:

V OGNJENEM OBROČU

Iz zapiskov kmečkega mladeniča

Naš mali zvon je tudi izgubil svoja večja tovariša. Sam samcat se zdaj ziblje v zvoniku in tožno klenka: "Sam, sam, sam..."

Njegova tovariša je vzel vojska: v topove ju bodo prelili. Nič več ne bosta klicala k molitvi, vabila vernike v hram božji, spremljala mlade zaljubljenke k poroki in plakala za umrliimi vaščani! Odsele bosta oznanjevala grozo, smrt in razdejanje in širila strah in trepet.

V zvezi z zaplenbo zvonov je aretacija starega Samotarja. Mož je rad poslušal zvonjenje naših zvonov, zato ga je zelo jezilo, ko so nam jih vzeli in v tej jezi je izustil neprevidno preokrovanje; dejal je, da bo Bog kaznoval naše oblastnike zaradi tega in drugih zločinov, ki so jih zagrešili med vojno in našel se je človek — kdo je bil, ne vemo — ki ga je zatočil in sledila je seveda aretacija. Minulo nedeljo sem zvedel, da je bil obsojen na deset let težke ječe in mnogi pravijo, da je mož lahko vesel, da se je stvar tako srečno izrekla. Lahko bi bil obsojen na smrt. Mnogo jih je že moralo umreti za manjše pregreške.

Vaščani se potihem zgražajo nad podlostjo nizkotnega ovaduha, glasno se pa ne upajo govoriti o tem, niti o vojski in vojni zločinah, ker ni varno. Kdo ve, če ni naš njegov sosed ali znanec ovaduh? Zato so previdni in nikomur ne zaupajo svojih misli.

Pred enim mesecem so zaprli tudi bajtarja Hrastarja, ki je pred vojno delal v nemških rudnikih. Mož je že prekoračil petdeseto leto svojega življenja in ve marsikaj, česar mi kmetje ne vemo. Po svetu se marsikaj nauči. On se je preveč naučil! In ker je imel navado, da je rad zaupal svoje misli svojim sosedom in znanec, ga to zdaj tepe. Nekaj dni predno so ga uklenjenega odvedli v mesto v zapor, je bil v vaški gostilni, kjer je naletel na večjo družbo, ki se je baš prerekala glede pravičnosti naše stvari in vojne sploh. Pa jim je povedal, da je vsaka vojna zločin, da so vsi tisti, ki vojne napovedujejo in vodijo, zločinci, ki bi jih bilo treba pobiti kot stekle pse; dalje, da naši sovražniki ne sovražijo nas, ker nas sploh ne poznajo in jim nismo storili nič zlega in da bi zato morali vojaki zmetati orožje proč in obračunati s tistimi, ki jih gonijo v vojne klavnice.

Tri dni pozneje so ga orožniki uklenili in odgnali v ječo. Kaj se bo zgodilo z njim, ne vemo. Ali ga ustrelje? Vemo pa: da je mož postal žrtev podlega ovadstva. Kdo ga je ovadil, ne vemo, depeta pa se, da ima naš župnik svoje prate vmes. Njegov hlapec je bil tedaj navzoč v gostilni in je čul, kaj je rekel Hrastar. To in pa dejstvo, da župnik mrzi Hrastarja, ki je goreč brezverec in je ob vsaki priliki govoril proti Bogu in duhovnikom, nam daje misliti... Ampak — človeku kar ne gre v glavo, da bi mogel biti služabnik božji tako nizkot in če bi že bil tak, da bi ga Bog mirno gledal...

Druge posebnosti novic zdaj nimam v torbi. Življenje gre svojo pot. Obzorje se gori in bo še gorelo kot vse kaže. Moške in mladeniče se mučijo po bojnih poljanah, krvave in umirajo, njihove žene, neveste, starši in otroci pa se mučijo doma, obdelujejo polja, pospravljajo pridele in čakajo, čakajo, čakajo konca vojne, ki so je siti vsi, razen tistih, ki jih vojna bogati.

Druge gre vse po starem tiru in če bi ne bilo vojnih vdov, sirot, žalostnih nevest, pohabljenec, nahrbtnikarjev, aprovizacij, revkviziranja živih in zvonov, vojakov, vojaških otrok in pomanjkanja, potem bi sploh ne vedeli, da smo v vojni. Ker pa je vse to nad na-

mi, jo proketo dobro občutimo, čeprav smo že nekam otrpeli za trpljenje, s katerim nas bica.

XII.

Božič. Mir ljudem na zemlji... Kako si ga želimo — miru. A je še da-leč. Vojska še ne bo končana. Se ni bilo pre-lite dovolj človeške krvi.

Sneg pokriva polja in upogiba veje dre- ves. Nad njivami poletavajo črni gavrani in točeče krakajo. Zebe jih in lačni so. Tja za obzorje naj bi poleteli in potem bi ne bili lačni in tudi zebo ne bi jih. Tam je dosti toplega človeškega mesa in topla človeška kri rdeči sneg... Vrabci čivkajo okrog hiš in prosijo zrno. Mrzaj je, da kar škripa.

Mi sedimo okrog tople peči in mislimo na reveže in strelskih jarkih, ki jih zebe, so lačni, nad katerimi neprestano visi težka senca smr-ti. Smilijo se nam, toda pomagati jim ne mo-remo. Saj sami sebi ne moremo pomagati.

Pred nekaj dnevi smo zvedeli žalostno nbi-vico: Hrastarja so ustrelili. Osamel zvon v cerkvenem zvoniku je tožno zajčal: "Tam, tam, tam..."

Da, tam na loži zunaj mesta počiva nova žrtev krvave vojne. Nedolžna? I, saj ni za-grešil nobenega zločina! Tiste besede niso bile zločin. Saj je imel prav: vojna je res zločin! To spoznavamo čedalje bolj jasno. In spozna-vamo, da resnico govoriti danes je nevarno, smrtnonevarno. Da bi jih zločej vzeli te hu-diče v človeški podobli!

Druge novice: gruntar Benka se je obesil. V žganju je lakal uteho, našel pa je v njem vrh. Pokopali so ga cerkveno, ker je komaj ugotovila, da se je končal v trenutku duševne zmedenosti. To rad verjamem. Žalost in pi-jača sta ga zmešali kakor že marsikaterega pred njim. Vojna. Da bi jo zločej!

Druge pa vse po starem: časopisi pri-našajo dolga poročila o zmagah našega orožja, o sijajnem junaštvu naših mož in fantov, na dopust prihajajoči vojaki pa skrivaj pripo-vedujejo o porazih, nečloveškem ravnanju ofi-cirjev, o nepopisnem trpljenju in o ostudnih grozotah vojne, ki jim ne morejo najti primer.

Marsikateri izmed njih pravi: "Da bi me le kmalu vzeli hudčji, potem bi bilo to proketo trpljenje končano!"

Nekateri, ki jim vojna še ni vzela vsega veselja do življenja, pa veseljačijo in uživajo kar se da, češ, zdaj še lahko, jutri bodo mogoče že mrtvi. Ko odhajajo nazaj v vojne klavnice, so pa potrti in njihovi pogledi izgubljeno blo-dijo po znanih domačih krajih, ki jih morda več ne bodo videli. In pri tem se posili sme-hljajo in bodrijo domače: "Nič se ne bojte, voj-na bo kmalu končana in potem se vrnejo do-mov!" A vidi se, da sami ne verjamejo svojim besedam in da se za prisiljenim bodrilnim smehljajem skrivajo težke slutnje.

Siromaki! Odhajajo, da se morda nikoli več ne vrnejo nazaj. Še bo tožil osamljeni zvon: "Tam, tam..." Tam na krvavih polja-nah jih čakajo skupni grobovi — nagrada za njihovo junaštvo...

Ko sem še pohajal v šolo, sem si pred-stavljaj vojno čisto drugačno, vse lepšo in ako-ro mikavno. Saj so nam učitelji pripovedo-vali lepe zgodbe o junaških branilih domo-vine, poveljevali njihova junaštva in nam za-trjevali, da je smrt za domovino najslajša smrt...

In v knjigah, ki smo jih dobivali v šolski knjižnici, je bila vojska tako lepo opisana in junaki vsi preobloženi z lavorikami zmage, smrt takega junaka je pa tako lepo opisana, da sem si želel, da bi tudi jaz postal takšen ju-nak in tako lepo umrl za domovino.

(Dalje prihodnjik.)

Marijana Zeljeznova-Kokalj:

STROJ

I.

Stroj ropota noč in dan. Da-neš poje, jutri stoka, pač kot je razpoložen Janez. Deset let že stoji ob njem. Poji ga z oljem, siti s premogom. Kako dolgo še? Zdi se Janezu, da počasi in težko sope od tedaj, ko so si ga ogledali delničarji v družbi ino-zemakega inženirja. "Doslutili je. V staro šaro spada... Novi model je bolj rentabilen. Sto delavskih moči manj, večja si-gurnost, natančnost..." je vjel Janez.

Zmislilo se mu je. S pogle-dom je objel stari stroj in po-stalo mu je težko. "Rad te imam in tvoje včasih kar preglasno godrnjanje. Moj prijatelj si bil. Koliko dolgih, pa tudi kratko-časnih uric sva skupaj prebila. Vedel si, kako se mi godi. In kadar si se pokvaril, bil sem za-losten. Bilo je tako prazno brez tvoje pesmi..."

dober si prijatelj moj!"
Da, da, stari stroj,
Po delovnem času je Janez še dolgo stal ob njem. Tovariš Tonček ga je potapil po rami: "Kam si se pa zagledal?"
"Vanj!"

"Kaj se ga nisi nagledal med delom?"
Janez je skomizgnil z ramenom.
"Kaj ti je, da si tako čuden?"
"Kaj ne bi bil... Šel bo in z njim mi..."

"Vraga, ta pa je žaltava!"
Pristopil je k njima še Miha, ki je imel nočno službo. "Hiti-ta domov... kaj postajata? Solnce zahaja..."
"Kaj solnce! Skrbni skrbni..."
"Kdo pa je brez njih. Moja žena še leži dva meseca. Nihče se ne spozna, kaj ji je!"
"Tako bomo bolni kmalu vsi. Pomanjkanje in kup otrok..."
je dejal zategnjeno Janez.

"Beži, beži! Obljubili so nam poboljšanje mezd!" je rekel Mi-ha.
"Povedala sta mi o starem in novem stroju."
"Hudiča... Nas je ravno sto, ki smo zaposleni pri tem stro-ju... Petdeset po dnevi, dru-gih petdeset pa ponoči... Ve-sta, silišal sem že o strojih, ki sami režejo, zlagajo, povezuje-jo in vrag vedi kaj. Zato sta pa potrebna le dva delavca..."
Tolažil sem se, da so to le prav-ljice kot tista: mizica pogrnj se!"
"Seveda je resnična tudi ta: mizica pogrnj se! Toda ne pri nas delavci..." je dejal Janez.
"Pa lahko noč!"

Se pogled. V svitu žarnic je bil stroj kakor velika črna pri-kazen, ki je ječala v smrtne-m strahu.

II.

Delavci so bili silno potrti. Posebno še Janez. "Kaj bo z na-mi? Kam za delom?" se je spraševal neprestano pri delu. "Osem otrok in žena, ki še zdaj tako gara. Pere in riba dru-gim... Pa komaj rinemo. Po-tem bom pa še jaz postopal." Na jok mu je bilo. "Prokleti novi stroj! Sovražim te, sovra-žim..."

Inženir je pogosto prihajal, meril.

Janez se je ohrabil in ga vprašal v slabi nemščini: "Go-spod, zakaj boste zamenjali ta stroj? Saj je še dober!"
"To staro škaflijo, mislite?"
"Ne, ne... ta-le strojček!"
"O, kakšna neznost! Zasta-rel je. Nič ne pomaga. Je kod povsod. Mladi prihajajo, stari se jim umikajo. Novi stroj bo zahteval novih ljudi-strokovnja-kov!"
"Prokleta moda!" je siknil Janez in stisnil pesti.
Inženir ga je začudeno po-gledal. "Kaj se razburjate? Tak je napredek! Stroj in člo-veško delo tekmuje. Strojno je hitreje, boljše in cenejše kot pa ročno..."

"Je že r. Ampak naš kruh. — Tudi mi moramo živeti!"
"Na to pa nisem mislil!"
"Saj to je; vedno se misli na stroj, nikoli pa na ljudi! Rad bi bil takle prokleti stroj!" Ja-nezu se je zableskalo v očeh. Inženirju je postalo neprijet-no: "Sovražim me... Ogibaj se ga..."

Janez je bulil pred se. "Za-kaj me ni zagrabil in razmessa-ril!" Prej bi bil končal kot on. — Toda dober je, dober. Boljši kot mi ljudje. Smilimo se mu."

Prišel je dan, ki so se ga naj-bolj bali Janez in njegovi tova-riši. Stari stroj so demonтира-li... Blagoslovili so temelj. Od daleč so prišli gostje. V cerkvi je zvonilo. Sirena je tulila. Vse v zastavah. Dele novega stroja so peljali...

Gledalec ni bilo. V delav-skih hišicah so bila zastrita o-kna, prazni vrtovi. Le tam na stranski poti je bila gruča de-lavcev, ki so bili odpušeni.

Janez je stal na posekanem štoru ob poti. "Tovariši! Do-bili smo popotnico: s trebuhom za kruhom! Kam! Jesen je... Polja so prazna, v premogovnih revirjih je dovolj delavcev! Kaj naj storimo?"

"Po podporo!" je dejal glas.
"Ne... Mi hočemo dela!" je rekel ponosno Janez. "Roke so močne in..."

"In nevarne!" je dejal ne-kdo.

"Pojdimo v mesto!" je pred-ložil Miha.

"Polzkusimo srečo!" je me-nil Janez.

Vsi so se hkrati zakrohotali.

"Srečo? Ali slišite kako pojo zvonovi pri našem pogrebu..." je pripomnil Tonček.

"Ne postajajmo," je opomnil Miha. "Čas je zlato!"

"Res! Ne vidimo časa, niti zlata!" je pristavil Janez. "To-da križem rok ne bodimo... Z večernim vlakom gremo!"

Zvonovi so utihnili. Razkro-pili so se po hišah. Zene so bile objokane, otroci preplašeni.

"Urška, zdaj pa zbogom! Grem. Morda se vrnem sit, morda pa sestradan in premra-žen."

"O, Janez, Janez! Tako hi-tro!"

"Ne tarnaj..."

"Kaj bomo brez tebe..."

"Urška, skrbni doma kakor veš in znaš..." Pogledal je o-tročičke. Bledi, prozorni — člo-vek bi mislil, da so steklene lut-ke, zavite v krpe. Niso bili ni-koli zdravi, pa tudi bolni ne. Niso polegali, pa tudi skakali niso. Niso bili veseli, ne žalostni. Bili so mladi starčki, kate-ri se je zrcalila na licu skrb staršev. Poljubil je vsakega z drhtečo roko pobožal lice. "Bo-dite pridni..." je stisnil iz sebe.

Ozrl se je po sobi. "No, zdaj pa srečno!"

Vrata so zaškripala. Koraki so se oddaljili. Bil je tih večer.

Urška je vzdihnila: "Ubogi moji malčki!" Vsi so glasno za-jokali. In ta jok je šel od hiše do hiše in nesli so ga s seboj mo-že, ki so stopili v vlak, da jih ponese bog ve kam.

Na borzi dela so se gnetli. "Dajte nam dela!" so vpili.

"Ne bodite no kot huda ura!" jih je miril prileten gospod za pisalno mizo. "Malo potrpite. Saj pridete na vrsto tudi vi."

"Siti smo besed! Zapolnite nas! Zena in otroci stradajo. Sneg naletava."

"Kaj pa znate? Saj niste ni-česar izučeni!" je rekel spet gos-pod.

"Smo. Deset let smo stali ob stroju," je odgovoril za vse Ja-nez.

"To ni nič. Ali imate kako iz-pričevalo, da ste izučeni stroj-ni mojstri?" je zapičljivo vprašal spet.

Delavci so osupli. "Se to... Se to... kaj ni dovolj desetlet-no in marljivo delo?" je rekel Miha.

"Ha, sem vas spravil v zaga-to! Veste, zato so vas pa odpu-stili, ker niste kvalificirani..." Vi ete, vi ste kakor pri šahu kmetje... Pojdite kidat sneg... To je kruh brezposelnih!"

V Janezu se je nekaj pretrga-lo. Upadel mu je pogum, izgi-nila samozavest, izgnilo veselje do dela in družine... kakor ti-sti moj stari stroj sem... Brez vrednosti sem... Brez zašču-

ka!" Poveznik je oguljeni klo-buk globoko na čelo in nemo od-šel. Tovariši so se ozrli za njim. "Kam gre?" je vprašal Miha. (Dalje prihodnjik.)

DEŽEVNO VREME V KALIFORNIJI JE OSTRASILO KUPCE GROZDJA

Črna grozdja je vedno manj od kar se nadaljuje sezona trgatve. Veliko več kot kdaj prej se ga je posušilo in domača uporaba se je povečala ker kalifornijčanje uvideva-jo, da je te vrste grozdja pomanjka-je in hite za nakupovanjem. Na pri-mer v San Franciscu so razložili o-krog 800 železniških voz do zadnjega pondeljka v primeri s prošlim letom pa samo 510 voz v tem času. To je poleg onega, ki so ga speljali na trg na domačih trkih. Kupci na vzhodu ne razumejo tukajšnje situacije, do-bro je da si zapomnijo, da je nad 60 odstotkov grozdja odpeljanega na trg.

Na južni strani ob koncu Joaquin doline, kjer se nahajajo Madera, Fresno, Tulare, King in Kern okraji, je nad polovico črnega grozdja še po-trganega in prodano. Ravno tako je o tem resnica za južno Kalifornijo, kjer so glavna središča vinogradov kot v Lodi. V Severnem delu obre-žnih okrajev, ki odnese navadno prvo nagrado za vinska grozdja, so imeli letos nepričakovano zgodnjo trgatve in prihodnji teden konča izvešeni manjši pošiljatev tu in tam. Srednji okraji s svojimi vinogradi v okolici San Jose in Gilroya, navadno nikoli ne dajo veliko svojega pridelka za vzhodne trge in se računata, da bodo prodali svoja grozdja večinsoma doma v San Franciscu, ki je v neposredni bližini.

Prerokuje se zgodno deževno vre-me po vsi Kaliforniji. Grozdje je do-sorelo zgodaj. Vsebuje veliko slad-korja in je izvrstno kakovosti. Če se pa pokake trg na vzhodu kot je za-dnjih par tednov, tedaj se lahko ra-čuna še na en nadaljni teden k več-jem pa na deset dni pošiljanja groz-dja na trg v vzhodne države. Precej je seveda odvisno od vremena same-ga.

Vseposvoda je trg s grozdem sedaj v polnem zamahu, torej hitite z na-kupom vaše zaloge. Za domačo upo-rabo je postavno dovoljeno.

(Adv.)

SMESNICE

Huda bolezen

Zdravnik: "Nu, kaj pa vam manjka?"

Jera: "Ojoj, gospod doktor, tr-ga me; toliko da vzdignem roko nad glavo, in z nogo je ravno ta-ko!"

Poklon

"Ali vas ni dama nič vpraša-la, kdo vam je izročil šopek?"

Postrešček: "Nič, saj je že ve-dela. Takoj je rekla: 'Že spet stari osel!'"

Košarica

Peter je prošil gospodično Me-tko za roko: "Vprašate me, ali bi hotela postati vaša žena, že-na človeka, ki ima tako pretek-lost! Najrajši bi nagnala pse na vas, tako se mi studite!"

Peter se čudi: "Ali naj to sma-tram za košarico?"

PRIHIKA

za službo ali moštvo

Iščem Slovenko, dekle ali vo, v starosti 25 do 36 let, ho za opravljanje domačega dela. Plača po dogo-jaz sem vdovec z enim sin-let stariim. Imam svojo vredno do \$20.000. V slučaju dovoljnosti in ožjega spon-bi lahko sledila tudi že. Vsem ponudbam je priho-ko, katero na željo vrnem, čim popolno tajnost. Pli-naslov: Indirektni ženin, 28 Lawndale Avenue, Chicago

Ojača slabe oči

Hugh-Tone očisti život bolne- daje novo svetlo in silo oslabljeni drugim organom. Čisti kri, prene-urodnosti in prečeno iz telesa bolne imate slabe oči ali druge organe, vaše zdravje ni dobro, vamste žam pomagajte vašemu zdravju in živ-lju na prodaj v lekarnah. Ako ga ni-ma, recite mu naj ga naroči od te-žabito.

Ako hrbet boli — Kaj treba storiti?

Kopaj se v vroči kopeli. Milico postavite zopet gibljno. Znojnice se očistijo. Namaki s Sloanom tam, kjer boli, in haid v posteljo. Ko se zbudite, se dobro počutite.

Gorkota Sloana ogreje telo in zločena svetloba. Privablja kri, ki odstopa od trpljen in na-tim milicam. Rabi se v 13 milio-nih. Kupi svežo steklenico za de-33c.

SLOAN'S LINIMENT

STAR IN ZVESTI PRIJATELJ

je ta poznana banka vsem svojim odjemalcem, katerim vedno rada pomaga in daje nasvete. Ona obavlja vseh vrst bančne posle in prodaja "šifkarte" vseh družb.

Ne pozabite se obrniti na njo kadar kaj potrebujete.

Vaši prihranki so zavarovani pri

KASPAR AMERICAN STATE BANK

1900 BLUE ISLAND AVENUE

CHICAGO, ILL.

Tiskarna S. N. P. J.

SPREJEMA VSA

V TISKARSKO OBRT SPADAJOČA DELA

Tiska vabila za veselice in shode, vizitnice, časnike, knjige, koledar-je, letake itd. v slovenskem, hrvatskem, slovaškem, češkem, nemškem, angleškem jeziku in drugih

VODSTVO TISKARNE APELIRA NA CLANSTVO S.N.P.J. DA TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI

Vsa pojasnila daje vodstvo tiskarna. Cene smerno, unijsko delo prve vrste

Pišite po informacije na naslov:

S. N. P. J. PRINTERY

2657-59 So. Lawndale Avenue

CHICAGO, ILL.

TAM SE DOBE NA ŽELJO TUDI VSA USTMENNA POJASNILA